

В. О. Полюга, Д. М. Полюга, Б. Б. Беля

Проблеми інвестування в основний капітал підприємств лісового господарства регіону

Актуалізуються проблеми інвестування в основний капітал підприємств лісового господарства регіону. Проаналізовано першопричини, фактори та потенційні загрози, пов'язані з дефіцитом інвестиційних ресурсів у лісовій галузі. Узагальнено перспективні напрямки інвестиційної активності у сфері використання, охорони й відтворення лісоресурсного потенціалу регіону.

***Ключові слова:** лісове господарство, інвестиції, основний капітал, лісоресурсний потенціал, інвестиційна політика.*

Лісове господарство має особливе значення для підвищення рівня забезпеченості держави та населення лісогосподарською продукцією та покращення, за рахунок збільшення обсягів лісових насаджень, стану навколишнього природного середовища. Однак лісові ресурси, які посідають одне з чільних місць у ресурсній базі економіки України, як відомо, дуже обмежені і забезпечують власні потреби країни лише на 20-25%. Тому розвиток лісогосподарського комплексу потребує як реалізації проектів нарощення лісоресурсного потенціалу, так і впровадження сучасних технологій деревообробки. Актуальність такого завдання посилюється у зв'язку з недостатністю бюджетного фінансування лісовідновлювальних робіт, дефіцитом інвестиційних ресурсів державних лісогосподарських підприємств та обмеженістю інвестиційних можливостей приватних лісопереробних підприємств.

Для здійснення ефективної виробничої діяльності на підприємствах лісового господарства актуальним є питання мобілізації та ефективного використання інвестиційних ресурсів. Сьогодні, як свідчать дані статистики, лісове господарство в силу об'єктивних і суб'єктивних факторів є інвестиційно непривабливим, тому інвестори воліють вкладати свої кошти у більш ліквідні галузі економіки. Проблема стимулювання інвестиційної діяльності, визначення її пріоритетних напрямів із метою мобілізації джерел інвестицій, що є важливою умовою стійкого і якісного розвитку лісогосподарських підприємств регіону, потребує не лише практичного, а й наукового вирішення.

Інвестиції є одним з основних індикаторів соціально-економічної ситуації держави, регіону чи окремих секторів економіки. Незважаючи на те, що лісогосподарська галузь протягом останніх років характеризується певним зростанням, більш глибокий її аналіз свідчить про наявність багатьох проблем, зокрема і в контексті залучення інвестицій. Лісове господарство як ніколи потребує фінансових ресурсів на інвестиційні цілі, тому дослідження у цьому напрямі актуальні на сучасному етапі розвитку економіки. Питанням інвестування присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких Є.К. Бабець, О.П. Гузенко, А.М. Гурило, С.О. Гуткевич, М.В. Зубець, І.М. Крейдич, І.І. Лукінов, В.І. Пила, П.Т. Саблук, В.О. Сидоренко, В.П. Ситник, О.С. Чмир, О.В. Шестопаль, І.М. Школа та ін. Однак проблеми інвестування підприємств лісового господарства, шляхів їх вирішення як на загальнодержавному, так і регіональному рівні і надалі залишаються недостатньо вивченими, що вимагає подальших наукових пошуків у зазначеному напрямку досліджень.

Метою статті є висвітлення проблем інвестування лісового господарства регіону, аналіз першопричин, факторів та загроз, пов'язаних із дефіцитом інвестиційних ресурсів у лісовій галузі, та вироблення пропозицій щодо перспектив інвестиційної активності у напрямку використання, охорони й відтворення лісоресурсного потенціалу регіону.

В Україні вже досить давно активно обговорюються проблемні моменти інвестиційного забезпечення розвитку окремих секторів національної економіки, що пов'язано з необхідністю:

- модернізації техніко-технологічної бази промислового виробництва;
- розбудови виробничої та невиробничої інфраструктури;
- впровадження перспективних форм активізації інноваційної діяльності;
- використання передового досвіду інформаційного забезпечення суспільного відтворення.

Інвестиційна діяльність, у сфері лісового господарства зокрема, має базуватися на ряді фундаментальних принципів, які сприятимуть раціональному та невиснажливому лісокористуванню. Основними принципами інвестиційної діяльності в лісовому господарстві повинні бути:

- 1) цільовий характер інвестування;
- 2) диверсифікація джерел інвестування;
- 3) дотримання принципу невиснажливого безперервного комплексного лісокористування;
- 4) узгодженість економічних, екологічних та соціальних цілей інвестування (перевагу повинні мати екологічні цілі, тобто збереження, розширене відтворення лісових ресурсів при одночасному задоволенні потреб суспільства в деревині і корисних функціях лісу);
- 5) державна підтримка і сприяння інвестування в лісове господарство;
- 6) врахування комплексної еколого-економічної ефективності інвестування відтворення лісових ресурсів;
- 7) збереження біорізноманіття і підтримка корисних функцій лісу.

Передувати розробці заходів щодо створення сприятливого підприємницького середовища в лісогосподарському комплексі, яке дозволить посилити надходження інвестицій та перепрограмувати інвестиційну політику лісогосподарських підприємств, має визначення еколого-економічних факторів, які вирішальною мірою впливають на інвестиційну політику, а також аналіз основних тенденцій інвестиційного забезпечення лісогосподарських проектів. До основних еколого-економічних факторів, які впливають на інвестиційну політику в лісовому господарстві, відносять:

- 1) забезпеченість лісоресурсним потенціалом;
- 2) висока моральна і фізична зношеність основних фондів галузі;
- 3) висока ресурсомісткість галузі, неефективне і неповне використання лісових ресурсів, у результаті чого утворюються значні обсяги відходів;
- 4) складність умов експлуатації і розташування лісових ресурсів;
- 5) значна залежність від антропогенних, природних та інших факторів;
- 6) тривалий термін лісовирощування, що веде до значного терміну окупності інвестицій.

Більшість із розглянутих факторів є причиною того, що лісокористування залишається малопривабливим для інвесторів, тому проблеми активізації інвестування в лісовому господарстві та оцінка ефективності інвестицій є надзвичайно актуальними. Проте, здійснюючи інвестиції у лісогосподарське виробництво, слід

врахувати комплексний ефект, який утворюється при вкладенні коштів у відтворення лісоресурсного потенціалу. Адже, на відміну від інших галузей економіки, в лісовому господарстві утворюється значний позитивний екологічний і соціальний ефекти, які можуть значно перевищувати економічний ефект. Це робить лісову галузь надзвичайно важливою для суспільства з погляду створення сприятливих умов його проживання, позитивного впливу лісу на навколишнє середовище тощо. Тому державна лісова політика повинна спрямовуватися на створення таких умов, які б забезпечували як пріоритет суспільних інтересів, так і достатній рівень інвестування заходів, які сприяють стійкості розвитку лісів.

Проаналізувавши статистичні дані, ми можемо провести статистичну оцінку динаміки інвестиційних процесів у лісокористування на прикладі Львівської області. Розглянемо обсяг освоєння капітальних інвестицій у Львівській області за січень-грудень 2012 р. у розрізі видів економічної діяльності. Протягом 2012 р. спостерігається зниження освоєння капітальних інвестицій в цілому по області (на 14,2%). Але найбільш відчутно відбулося погіршення інвестиційних процесів саме у лісовому господарстві Львівської області та пов'язаних із ним послуг (на 44,5%) [1]. Варто зазначити, що це найгірший показник зі всіх видів економічної діяльності.

Інвестиційні ресурси, які фактично використовуються, не забезпечують розширеного відтворення, і для місцевих лісогосподарських підприємств основним джерелом інвестицій є їхні власні кошти. Як наслідок – у складному стані перебуває матеріально-технічна база лісового господарства Львівської області.

Представимо статистичні дані про обсяги капітальних інвестицій у лісове господарство Львівської області протягом 2005-2012 рр. у вигляді діаграми на рис. 1.

Як наочно видно з діаграми, найбільші обсяги інвестицій у лісове господарство Львівської області були у 2007 р. Після чого спостерігався суттєвий спад і найменші показники капітальних інвестицій у 2009 р. Згодом, протягом 2010-2011 рр., відбулося покращення на ринку капітальних інвестицій лісового господарства Львівської області, після чого у 2012 р. знову відбувся спад інвестицій.

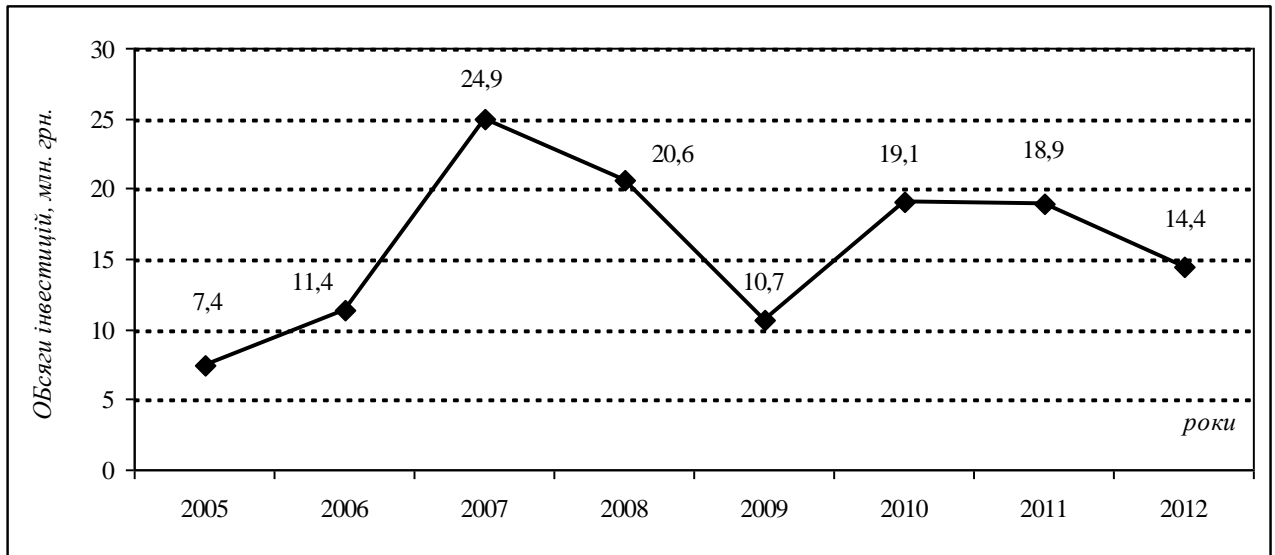

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у лісове господарство Львівської області (побудовано за даними [1])

Отже, інвестиційні процеси у сфері лісокористуванні у Львівській області мають проблеми, які властиві як для інвестицій по Україні в цілому, так і суто свої – “лісові”, що обумовлено специфікою виробничого процесу в лісокористуванні.

Розглянемо порівняльну гістограму, де відображено обсяги капітальних інвестицій у лісове господарство України та Львівської області протягом 2010-2012 рр., представлену на рис. 2.

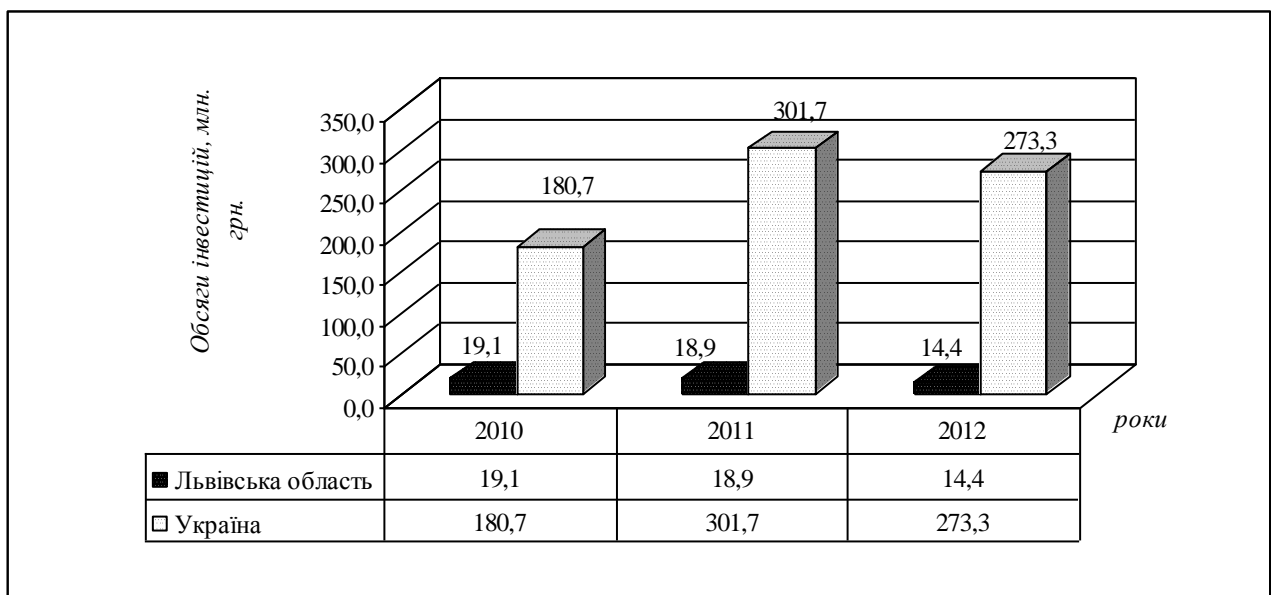

Рис. 2. Капітальні інвестиції у лісове господарство України та Львівської області (побудовано за даними [1; 2])

Як бачимо з рис. 2, протягом 2010-2012 рр. на Львівщині відбувся спад інвестицій у лісове господарство області, тоді як по Україні інвестиції у лісогосподарську діяльність збільшувалися. Частка капітальних інвестицій у лісогосподарську сферу області в загальній кількості “лісових” інвестицій по Україні протягом 2010 р. становила 10,57%, у 2011 р. зменшилася до 6,26%, у 2012 р. – до 5,27%.

З метою визначення чинників, що впливають на низьку інвестиційну привабливість лісового господарства, проведемо аналіз співвідношень основних фінансових показників діяльності підприємств Львівської області у 2012 р. (табл. 1).

Таблиця 1
Розрахунок співвідношень основних фінансових показників діяльності підприємств Львівської області у 2012 р.*

Показники	Лісове господарство та лісозаготівлі	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	Промисловість
Відношення чистого прибутку до всіх витрат, %	0,3	29,5	-0,1
Відношення всіх операційних витрат до чистого доходу від реалізації продукції, %	132,3	94,4	105,2
Відношення інших операційних доходів до чистого доходу від реалізації продукції, %	34,1	27,2	7,1

*Джерело: побудовано автором на основі [1]

Як бачимо, показник відношення чистого прибутку до загальних витрат є кращим у сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних із ними послуг. У лісовому господарстві Львівської області цей показник дуже низький, а у промисловості – від'ємний, що свідчить про її збитковість.

Відношення всіх операційних витрат до чистого доходу від реалізації продукції у лісогосподарській сфері найбільше – 132,3%, що свідчить про дуже високий рівень операційних витрат. У промисловості цей показник становить – 105,2%, що свідчить про майже однаковий рівень операційних витрат та чистого доходу за 2012 р. Найкращим вищезгаданий показник є у сільськогосподарській сфері – 94,4%, що свідчить про те, що чистий дохід від реалізації продукції у сільському господарстві Львівської області у 2012 р. є більшим, ніж операційні витрати.

Співвідношення інших операційних доходів до чистих доходів від реалізації продукції в лісовому господарстві та сільському господарстві є дуже високим, зокрема у лісовому господарстві становить 34,1%, у сільському господарстві – 27,2%, що свідчить про негаразди в цих галузях економіки, пов’язані з втратою активів, як через їх списання та продаж за безцінь, так і через здачу їх в довгострокову оренду. В будь-якому з цих випадків, по суті, відбувається відчуження активів від процесу виробництва.

На підставі порівняльного аналізу основних фінансово-господарських показників діяльності підприємств лісового господарства, сільського господарства та промисловості Львівської області у 2012 р. можемо стверджувати про найкращі показники, а отже і більшу інвестиційну привабливість сільського господарства та пов’язаних із ним послуг.

Розглянемо динаміку інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у Львівській області протягом 2005-2011 рр. та на основі отриманої інформації здійснимо порівняльну статистичну оцінку інвестиційних процесів у лісокористуванні (табл. 2).

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал за окремими видами економічної діяльності
у Львівській області протягом 2005-2011 рр.*

Показники	Роки						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у т. ч.:							
Промисловість	30,8	27,3	27,0	27,2	25,8	22,9	18,6
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,8	1,6	2,8	5,3	5,0	4,9	5,1
у т. ч.:							
лісове господарство та пов’язані з ним послуги	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
сільське господарство, мисливство та пов’язані з ним послуги	1,6	1,4	2,5	5,1	4,8	4,7	4,9
Будівництво	2,7	2,6	2,6	2,4	0,9	1,5	0,8
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	14,4	16,2	15,2	16,2	20,7	9,4	6,5

*Джерело: розраховано автором на основі [1]

Проаналізувавши дані табл. 2, ми відзначимо незначне зменшення обсягів інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги на Львівщині, з 0,2% до 0,1% від загального обсягу інвестицій у регіоні, на фоні суттєвого збільшення обсягів інвестицій у сільське господарство та пов'язані з ним послуги – з 1,8% до 5,1% від загального обсягу інвестицій протягом останніх років. Відзначимо також суттєве зменшення обсягів інвестицій і у сферу промисловості Львівської області – з 30,8% до 18,6%. Отже, прослідковується тісний зв'язок взаємозалежності між основними фінансово-господарськими показниками діяльності лісогосподарських підприємств та їх інвестиційною привабливістю.

Основним кроком у системі заходів із удосконалення інвестиційної політики у сфері лісогосподарського виробництва, на наше переконання, має стати покращення інвестиційного клімату шляхом імплементації у вітчизняну практику апробованих за кордоном управлінських методів, упорядкування національного ринку лісопродукції та стимулювання лісогосподарських підприємств до збільшення інвестиційних вливань у нарощення лісоресурсного потенціалу. Принциповим моментом нової моделі інвестиційної діяльності в лісогосподарському комплексі є усунення рентної привабливості господарського освоєння лісоресурсної бази і переорієнтація тим самим вектора інвестиційної активності на комплексну переробку деревини.

Протягом останніх років частка капітальних інвестицій лісового сектора Львівської області зменшилася вдвічі, що свідчить про стрімке перетворення області з раніше потужного лісопереробного регіону у лісосировинний. Цьому сприяє недостатнє фінансування лісової галузі у Львівській області, спричинене нестачею власних коштів лісогосподарських підприємств, а також необґрунтованим перерозподілом державного фінансування лісового господарства на користь інших, не лісогосподарських регіонів.

Для покращення ситуації та для інвестиційної привабливості лісового господарства пропонуємо сформувати довгострокову програму розвитку лісогосподарського сектора Карпатського регіону, в якій мають бути обґрунтовані перспективні напрями лісокористування конкретних територій та представлена оцінка їх економічної ефективності. На нашу думку, це буде основний фактор ефективного розвитку лісового господарства та покращення його інвестиційного потенціалу. Пріоритетними напрямками інвестиційної

активності у сфері використання, охорони й відтворення лісоресурсного потенціалу регіону повинні стати:

- інтенсифікація лісовирощування, поліпшення родючості лісових земель, створення високопродуктивних плантаційних насаджень;
- забезпечення заощадження деревини у сфері споживання на основі удосконалення галузевої структури деревообробки, зокрема виробництва прогресивних видів лісопродукції;
- нарощування обсягів виробництва експортоорієнтованої та імпортозамінюючої продукції, зокрема виробництва меблів, виготовлених із деревного масиву, як одного з найбільш перспективних товарів для експорту;
- модернізація підприємств деревообробної і целюлозно-паперової промисловості, які забезпечать виробництво продукції, що користується попитом на українському та закордонному ринках, зокрема: фанери, деревних та деревоволокнистих плит, паперу, картону, таропакувальних матеріалів, імпортозамінюючої та іншої продукції;
- диверсифікація використання гірських лісів Карпат за рахунок розвитку рекреації, туризму, заготівлі лікарської сировини, продуктів побічного користування лісом;
- розбудова мережі лісових доріг, що сприятиме підвищенню економічних показників галузі завдяки освоєнню важкодоступного лісового фонду, а також повноцінному лісовідновленню та догляду за лісовими культурами, охороні деревостанів від шкідників та пожеж, розвитку туризму в регіоні.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Львівської області за 2012 рік : [в 2-х част.] / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області; [за ред. С. І. Зимовіної] . – Львів, 2013 . – Ч. 1. – 368 с.
2. Україна у цифрах у 2012 році. Статистичний збірник. – ДССУ, 2013. – 249 с.
3. Хвесик М.А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціональне та інноваційно-інвестиційне забезпечення : монографія / М.А. Хвесик, О.М. Шубалий, Н.М. Василик. – К. : ТОВ “ДКС”, 2011. – 498 с.

Полюга В. А., Полюга Д. М., Беля Б. Б. Проблемы инвестирования в основной капитал предприятий лесного хозяйства региона

Актуализируются проблемы инвестирования в основной капитал предприятий лесного хозяйства региона. Проанализированы первопричины, факторы и потенциальные угрозы, связанные с дефицитом инвестиционных ресурсов в лесной отрасли. Обобщены перспективные направления инвестиционной активности в сфере использования, охраны и воспроизводства лесоресурсного потенциала региона.

Ключевые слова: лесное хозяйство, инвестиции, основной капитал, лесоресурсный потенциал, инвестиционная политика.

Polyuha V. O., Polyuha D. M., Belya B. B. Problems of investment in fixed assets of forestry in the region

Problems of investment in fixed assets of forestry in the region are actualized. The main causes, factors and potential threats associated with a deficit of investment resources in the forest industry are analyzed. The promising areas of investment activity in the use, protection and reproduction of forest resource potential of the region are summarized.

Key words: forestry, investments, fixed assets, forest resource potential, investment policy.